

InfoMigjorn

Butlletí digital
sobre llengua
catalana

Núm. 1.287

Divendres, 24 de juny del 2016

SUMARI

- 1 Vicent Pitarch ► La llengua, amb òptica nacional
- 2 Joan F. Mira ► La canonització de Fuster
- 3 Gustau Muñoz ► “La llavor de Fuster de compromís amb el país ha fructificat”
- 4 Ignasi Farinyes Gasalla ► Protectorats lingüístics i altres paternalismes
- 5 Mònica Montserrat i David Paloma ► Pobres contribuents

InfoMigjorn és un butlletí que distribueix missatges informatius relacionats amb la llengua catalana. Es publica els dimarts i els divendres. Elaborat i distribuït per la Xarxa de Mots. Edició d'aquest número: Ramon Torrents
Subscripcions: <http://migjorn.cat/alta.php>. Adreça de contacte: infomigjorn@migjorn.cat.   @InfoMigjorn

1 La llengua, amb òptica nacional

Vicent Pitarch

Saó, núm. 370, abril 2012 ([número dedicat a Joan Fuster](#))

<http://www.saoedicions.com/la-llengua-amb-optica-nacional/>

Em permet d'apuntar, al capdamunt de la divagació que m'ha estat proposada, que el corpus fusterià, ric i divers, està marcat, en termes força rellevants, per un to inconfusible de reflexió civil, damunt la qual plana el tema recurrent de la llengua i, per extensió, el de la nació, tots dos amb estricta interrelació. Ara, tan sols el curt de gambals pot pretendre liquidar la fenomenal obra fusteriana reduint-la a un hipotètic nacionalisme lingüístic. Siga com siga i de manera inqüestionable, la llengua –que remet, ací i allà, a la nació– constitueix un macrotema en el “món fusterià”, això és, en l'autor de *Nosaltres els valencians* i en tots aquells que beuen d'aquesta font del corrent ideològic i polític que s'ha manifestat com el més innovador del País Valencià contemporani i un dels més fecunds de la catalanitat.

Tot partint del defici que li produeix el fet de sentir-se en orfandat nacional i amb una llengua desvalguda –dues vivències que es retroalimenten–, Fuster es lliura, amb les armes de la raó i del compromís, a furgar en els esculls a través dels quals ha d'avançar aquesta llengua seua; més exactament, en les desgràcies correlatives que ha de suportar la seua comunitat natural. Per descomptat, aborda el fenomen lingüístic en la seua complexitat, sens dubte amb una atenció prioritària a les conductes amb què respon el veïnat davant les exigències de la comunicació social, sense menystenir, però, incursions, més o menys esporàdiques, en aspectes sistèmics d'aquesta mateixa llengua, per a la qual ell vindicarà, en termes decidits, el nom de català. Així, doncs, Fuster reflexiona sobre la llengua catalana, sense negligir-ne cap de les dues perspectives fonamentals: l'analitza com a eina i com a símbol.

Com a eina, la llengua és un codi (un sistema) dotat d'una capacitat admirable de generar funcions: la d'actuar com a manifestació excelsa d'una cultura, per exemple, i la de vertebrar una societat. Com a símbol, la llengua és l'exponent per excel·lència de la nació.

I bé, era normal que, així que assumí la pròpia vocació d'escriptor –en català, no cal dir-ho–, tot d'una Fuster es plantejara les qüestions bàsiques del codi, tals com l'ortografia, el lèxic i, en general, l'estil que havien de guiar la seua escriptura, qüestions que a finals del decenni dels quaranta del segle passat as-

solien dins el panorama valencià uns nivells de dificultat suplementària, atès el grau d'analfabetisme ambiental i de prostració en què quedaven els registres cultes de l'idioma. En aquest sentit, el nostre escriptor no hi tenia altre camí que el de la formació autodidàctica.

D'entrada, amb la seua mentalitat cartesiana i el seu caràcter disciplinat, no podia concebre l'ortografia sinó com un codi rigorosament unitari, convencional i sistemàtic alhora, que exigia una fidelitat estricta, tal com ell mateix formulava mitjançant el conegut aforisme «És la conclusió a què he arribat: només hi ha un "pecat mortal", i són les faltes d'ortografia».

Pel que fa al lèxic, també Fuster havia de fer seua la consigna fabriana de depurar i enriquir la llengua (redreçar-ne la varietat), tot fent-se càrrec del last que representava el volum dels castellanismes que s'havien incrustat en el llenguatge ambiental. I no es tractava només d'eradicar el vocabulari espuri, sinó que la sensibilitat fusteriana aspirava al domini de la propietat de cada mot, una tasca que anava unida a la seua voluntat d'estil. En aquest sentit, i d'acord amb l'afortunada anàlisi de Vicent Salvador, fins i tot va proposar-se una certa «higiene lexicogràfica», operació destinada a netejar d'adherències semàntiques d'ordre metafísic o mistificador aquelles paraules que l'escriptor haurà de fer servir i que necessitava pulcres. Així ho manifestaria, amb el to desimbolt que li permetia la correspondència personal, en una carta adreçada a l'Annalisa Corti: «Els fills de puta es caracteritzen pel confusionisme de vocabulari més que no pas per la pulcritud».

En el treball ardu de dotar-se d'estil, Fuster no s'està d'exhibir l'admiració profunda que sent per Josep Pla, en qui descobria que l'obligació primordial de l'escriptor és fer-se entendre i, en aquesta comesa, escriure bé probablement no serà sinó «escriure a cada moment la paraula justa, justa i insubstituïble».

Ara, per damunt de l'interés que podia despertar en Fuster la casuística generada pels components que integren el sistema lingüístic (el vocabulari o la fonètica, la sintaxi o la morfologia, i encara, si ho preferiu, l'ortografia), hi havia la qüestió de l'estil, que porta directament a l'estàndard lingüístic, que una venerable tradició catalana ha anomenat "llengua literària". Ras i curt, la qüestió crucial que tenia plantejada la llengua catalana consistia a fer triomfar al si de la catalanitat un registre idiomàtic amb plena capacitat funcional perquè pogués complir amb eficàcia absoluta totes les necessitats comunicatives d'una societat culta i moderna, i, per tant, amb la decisió indefugible de superar la fragmentació interna. Fou la gran batalla que van lliurar els nostres escriptors més insignes i que sovint personalitzem en la figura de Pompeu Fabra, que havia tingut

un protagonisme impagable en la normativització del català. Precisament emmirallat pels avenços que havia fet la codificació fabriana, l'autor de *Nosaltres els valencians* gosava d'afirmar, l'any següent al de la publicació del seu assaig clàssic: «També al País Valencià ha guanyat Pompeu Fabra la seva batalla.» Sens dubte, una mostra preciosa de l'optimisme que calia a la “utopia” fusteriana.

Ací no caldrà repetir que Fuster fou un fabrista preeminent, lúcid i convençut. Prou que li dolia la “balcanització” que pesava damunt la catalanitat, enfront de la qual –en la línia traçada per Pompeu Fabra al seu famós article de *Nostra Parla* (1918), calia alçar l'antídot d'una llengua “federada”, «una llengua flexible en la seua unitat», tal com propugnava en una carta al seu amic Vicenç Riera Llorca, l'any 1953. En qualsevol cas, ni aleshores ni avui mateix, aportar propostes per un estandard català no és pas una iniciativa fàcil ni exempta de riscos, per tal com l'èxit de l'estàndard no depén tant de factors de tècnica lingüística –o de tacte sociolingüístic– com de la disponibilitat del poder polític, això és, del control sobre els mitjans productors de cultura i de qualssevol sistemes de comunicació. No costa, per tant, d'entendre que en ocasions, davant les disputes a l'entorn de l'estàndard, hi sorgissen dissidències entre les propostes fusterianes i les alternatives “valencianitzadores”. Precisament, amb relació a aquesta mena de dissidències, en alguna ocasió Fuster hagué de bonegar Sanchis Guarnier a causa del «fetitxisme de Fabra» que li atribuïen els components de Torre i que el suecà interpretava com «el recurs del despistat».

Salta a la vista que, en les incursions al sistema lingüístic, les preferències fusterianes s'orienten decididament cap a les seues funcions –i de manera remarcable cap a les funcions d'ordre sociolingüístic–, més que no pas cap a la disquisició sobre l'estructura de la llengua. No en va el geni de Sueca figura entre els impulsors de la sociolingüística catalana del nostre temps. En aquest sentit, qüestions com ara el paper de la llengua com a manifestació cultural i, més encara, com a eina de vertebració social, de compactació nacional, constituïran temes angulars de l'univers fusterià. Simultàniament, l'idioma esdevé la marca per excel·lència, el símbol més emblemàtic dels conjunts nacionals. Aquestes qüestions, però, les més conegudes de l'obra fusteriana, alguna de les quals potser reclama als estudiosos noves atencions, escapen de les disponibilitats que ofereix la circumstància present.

2 La canonització de Fuster

Joan F. Mira

El Temps, juny de 1992. Reproduït a *Sense música ni pàtria i altres cròniques des del país inexistent* (Alzira: Germania, 1995)

<http://www.joanfmira.info/general/calaix.php?id=259>

Espere que no passe, m'agradaria que no passara, però està començant a passar: volen convertir Joan Fuster en sant Joan Fuster. El procés, realment, estava en marxa ja des d'uns anys abans de la seua mort, però s'ha accelerat de manera visible d'ençà d'aquell dia tristíssim. I trobe que tot plegat té una explicació, potser una utilitat, però no em deixa tranquil. Ho vaig poder percebre el dia mateix de l'enterrament, ho he anat veient a la premsa i en declaracions de diversos personatges, i m'ho van confirmar el dia que em convidaren a una conversa televisiva sobre l'insigne desaparegut. Però no m'agrada.

La canonització, en aquest cas, no consisteix només —ni sobretot— a reconèixer públicament el grau heroic de les virtuts del possible sant. En això estaria perfectament d'acord: Fuster va practicar en grau superior algunes virtuts molt importants, la intel·ligència, el patriotisme, la paciència, el treball, i unes poques més. En aquest cas, però, el procés canònic no busca principalment això: busca convertir sant Joan Fuster en exemple innocu. Ressaltar les virtuts, i amagar la trajectòria de tota una vida; dissimular la ideologia, en primer lloc. Així, potser, serà totalment aprofitable, sense incomoditats mentals ni morals. Vull dir que volen que ens mirem sant Joan Fuster com una mena de patró institucional, i poca cosa més. Sense doctrina, ràbia, crítica, idees, catalanitat (jaixò sobretot!), impropis, independència personal (i col·lectiva, ai!), antiespanyolisme, res. Un home, un sant, ja està.

Pensen, una vegada més, que així no provocaran la dreta eternament burra. Que així, Fuster serà assumit per tots, en santa pau i harmonia. Pensen, inútilment, coses així. Fracassaran, una altra vegada. I a més, Fuster era molt més que un sant: era també un dimoni, gràcies a Déu.

Vegeu també, del mateix autor, "[Nosaltres, cinquanta anys](#)" (sobre *Nosaltres els valencians*) (*El Punt Avui*, 18/05/2012) i "[Fuster, país, política](#)" (*El País-Quadern*, 22/11/2012)

3 Gustau Muñoz: “La llavor de Fuster de compromís amb el país ha fructificat”

Entrevista per **Sixto Ferrero**

La Veu del País Valencià, 15/06/2016

<http://www.laveupv.com/entrevista/20562/la-llavor-de-fuster-de-compromis-amb-el-pais-ha-fructificat-1a-part>

Si escorcollem en el currículum i quefers del professor universitari trobem destacadament dues accions capitals: per una banda la codirecció de la revista L'Espill, revista fundada per Joan Fuster, i per altra, la seua adhesió a la plataforma Valencians pel Canvi. Si parem esment a la biografia veiem que Gustau Muñoz a més a més és economista, assagista i traductor. Aprofitant que recentment ha eixit el número 51 de la influent revista hem conversat amb Muñoz per fer una repassada ampla a temes polítics, culturals i sociològics per saber el seu parer i atendre la seua anàlisi de l'actualitat valenciana. Amb aquesta primera part sabrem de la validesa actual de Fuster, de L'Espill, de com el recullen els partits polítics, de llengua, de l'infrafinançament, de l'ofici de traductor i del panorama comunicatiu.

–S'ha publicat el número 51 de 'L'Espill, revista fundada per Joan Fuster', i com indica el títol, i sempre que se'n fa referència, Joan Fuster és l'artífex de la publicació en 1979. El fet de mantindre l'apèndix (Revista fundada per Joan Fuster) significa que el fusterianisme com a dogma o teoria sociopolítica té cabuda en la societat actual?

Fuster en cap manera va establir ni un dogma ni una teoria sociopolítica. Fuster és un pensador original que va reflexionar sobre el País Valencià i els Països Catalans en la seua època i, a més a més, va pensar i reflexionar sobre molts altres temes: d'història cultural nostra, sobre canvis socials i realitats canviants en el món contemporani, sobre autors clàssics, sobre l'herència de la cultura europea i occidental, sobre Montaigne, sobre escriptors de la seua època, sobre literatura catalana i en les seues obres completes, que són milers de pàgines trobes un ventall molt ampli de temes i reflexions. Això fet a partir de molta cultura, d'un pensament molt versàtil i amb uns trets distintius que ens interesen molt com és l'antidogmatisme, l'escepticisme provocatiu i dir l'obertura mental i intel·lectual. Per tant, Fuster és molt més que això que diuen ara: el fusterianisme, que de vegades té una connotació pejorativa. Per a nosaltres una referència intel·lectual importantíssima, i no només per a nosaltres sinó per a qualsevol persona una mica conscient del que és este país. És l'intel·lectual més important del segle XX i probablement d'algun temps més.

–És cert; Fuster estudia moltes vessant del pensament, entre d'altres, les arts i particularment la música. Però malauradament, de manera generalitzada a la societat actual només li ha quedat la vessant política, i potser això conrea eixa identificació pejorativa.

Em semblen absolutament vàlids. Els continguts concrets de les coses que va dir Fuster doncs, són com tot en la vida, s'han de sotmetre a examen i s'han de valorar en tot moment a partir de les anàlisis que pugues fer. Però, *L'Espill* és una revista que s'enorgulleix profundament de posar com a subtítol “Revista fundada per Joan Fuster”, perquè ens identifiquem absolutament amb l'actitud intel·lectual i nacional de Joan Fuster. I pensem que té uns continguts totalment vàlids per a la realitat valenciana actual, que ella sabrà fer-ne l'ús pertinent a través dels seus instruments polítics, socials i culturals. Però Fuster mai va produir un catecisme, ni unes receptes, ni uns dogmes tancats. Sobretot va produir i va generar unes actituds i unes aportacions, a part de la seua obra escrita que ací està. I després en la seua trajectòria personal, que trobem una gran coherència, lucidesa i honradesa. Això no és fàcil de trobar en este país.

D'altra banda, la imatge de Fuster pòstuma està mediatitzada per una gran campanya en contra que se li va fer per part de la dreta valenciana, que estava acostumada a un determinat tipus de conservadorisme ambiental i de règim dictatorial que ja els anava bé. Aleshores, Fuster representa la rebel·lia amb tot això i amb tota la conseqüència. Això no li ho perdonaren, clar.

[...]

–Com valora l'entesa entre l'AVL i la RACV?

No calia de cap de les maneres. Em pareix absurd. Em pareix que la Real Acadèmia esta té un problema de finançament i que l'han volgut solucionar d'una manera espúria, és a dir, si calia algun organisme per integrar diversos corrents ja està l'AVL. La Real Acadèmia esta és un ens residual, absurd i en fi em sembla una cosa que no té ni peus ni caps.

–Però, la gènesi de la mateixa AVL tampoc està tan lluny de la RACV. Molts dels qui formen part de l'AVL vénen de la RACV i també fou creada per Zaplana, on d'alguna manera es volia fer callar els qui demanaven la normalització de la llengua.

Sí, perquè ja sabem com ha sigut ací de complicat tot. Però, la creació de l'AVL, que en termes estrictes tampoc calia, perquè per això ja estava la universitat i altres organismes de tot l'àmbit lingüístic..., tenint en compte com ha estat tot de complicat en este país cal tindre en compte que va vindre precedida

per un dictamen del CVC on es reconeixia d'una manera molt clara la unitat de la llengua catalana i que el valencià formava part deixa unitat. Això és el que va propiciar la creació de l'AVL, que va tindre molts pares, no només Zaplana, i si això ha servit per integrar un sector que ha acceptat el que és irrenunciable perquè és de raó i elemental, doncs això ha fet el seu camí. Ara és extemporani i absurd quan ja està tot fet i tot clar.

–Darrere d'aquesta entesa hi ha una maniobra política? Ja que sembla que en última instància es van fer valer els vots dels polítics per propiciar l'entesa.

No estic informat d'això. Els vots dels representants polítics que estatutàriament hi estan presents sí que eren en el moment necessaris i s'havien embarcat en això, doncs supose que hagueren d'anar i tal. Però ací el problema és que s'hauria de desplaçar l'eix de la discussió de la naturalesa de la llengua, que això està clar des de la nit dels temps, que el valencià és una variant del català i que està integrat totalment en el sistema de la llengua, això ho sabem des de la Renaixença. Teodor Llorente ho sabia perfectament. Tot el valencianisme i tots els escriptors que tenen una certa consistència en la història de la nostra cultura ho tenen claríssim. Ho tingué claríssim la generació dels anys 20, la dels anys 30 que propicià les Normes de Castelló, no diguem la dels anys 60, és a dir, aquí el problema és passar d'esta vicentina i estúpida discussió que ja està superada i assumida pel conjunt de la societat valenciana, a una altra, que és que la dreta castellanitzada no opose tanta resistència a un ús social, cultural i públic del valencià. Eixe és el problema. El problema és l'ús públic, social i cultural del valencià i assumir que aquí tenim una cultura i una llengua pròpia i desenvolupar-les. Però com estos miren cap a Madrid i estan castellanitzats des de dos generacions... s'hauran de prendre les mesures adequades. Tampoc han de tindre tanta por. Haurien de sentir-se orgullosos del valencià. Esta burgesia castellanitzada de València, però també de Gandia, de Castelló o d'Alacant, hauria de sentir-se orgullosa de tindre una cultura i una llengua que a més forma part de la llengua catalana que a més és una llengua important dins de les llengües minoritàries d'Europa.

[...]

–Per què plegà *L'Espill* en 1991?

Per dinàmiques editorials o per cansament de Fuster i perquè la revista –jo estava en el consell assessor– estava esgotada. La revista es dedicava molt a temes valencians. Són més interessants els primers números que els últims, perquè en els últims trobes treballs acadèmics reconvertits. Supose que com tot en

la vida, en un moment determinat deixen de funcionar. Cal tindre en compte que Fuster mor en 1992 i supose que perdria l'interès per la revista.

-Per què es recupera en 1999?

La recuperem perquè és una conjuntura clau. Hi ha una confluència amb Toni Furió a qui nomenen director de publicacions de la Universitat de València, crida i parlem de què podem fer, una revista cultural, o de pensament en català i de seguida se'ns va acudir que podíem recuperar *L'Espill*. Vam fer les gestions pertinents, férem el projecte de revista i va funcionar molt bé, i la Universitat de València va donar tot el suport durant molts anys a aquesta revista perquè feia falta una revista de pensament en català, que no podia repetir la fórmula de *L'Espill* perquè estàvem en un altre moment on ja havien sorgit altres publicacions sectorials de literatura, d'història, de geografia... El panorama havia canviat, i quan plantejem fer una publicació calia fer una anàlisi de la situació i a més pensàrem que l'assaig en català era un dels elements febles que calia potenciar. Durant molt de temps ha funcionat.

-Com és l'ofici del traductor? Està ben valorat, està ben pagat en el segle XXI?

No. És una de les coses sagnants d'este país. Tots els autors en general ho passen fatal i els traductors encara més perquè estan mal pagats; és un ofici molt bonic i fonamental per a la cultura, però no es pot viure d'això. O traduir d'una manera industrial. Sí que poden viure-hi els qui tradueixen còmics, però això no és la traducció literària, que és un drama. Les editorials en general que tenen tendència a produir molt i que també és una problemàtica del que caldria parlar, continuen reduint els costos, és a dir paguen el mínim als autors, busquen les impremtes més barates. És com el que fa Mercadona: a qui estenalla? Als subministradors, els proveïdors... El traductor d'alguna manera està considerat com un cost, que s'ha externalitzat evidentment perquè són autònoms, i en algun cas s'encarreguen traduccions a Llatinoamèrica perquè són més barates. Sempre ha sigut un ofici molt precari, i ara, amb la crisi i la contenció de costos, encara més. En canvi la traducció literària continua sent fonamental per a la comunicació entre cultures. Hi havia qui deia que la llengua d'Europa es deia Traducció. Però el problema és que, com que no surt a compte, es fan unes traduccions infames i això és depreciar els llibres.

-Més enllà de la necessitat d'una ràdio i una televisió públiques en valencià, com veu el panorama comunicatiu valencià per a aconseguir els objectius bàsics de vertebració del territori, de cohesió social...?

Necessitem bàsicament una RTVV pública potent que a més aglutine un sector audiovisual. Que tinga com a prioritat la cohesió i vertebració del territori, de la potenciació de la llengua i els continguts culturals, que faça ficció, que doble pel·lícules i que siga una RTVV normal i homologable, de qualitat. Que intente compaginar els programes de gran audiència amb programes de formació cultural de la població, que puguen satisfer diferents necessitats de la població. Em pareix dramàtic que els xiquets dels últims anys no hagen tingut dibuixos animats en valencià, que això feia un gran paper... La formació dels usos lingüístics, això és un drama. És un atemptat no tindre una RTVV, i és intolerable. Més enllà d'això, necessitem ràdio. Em sobta que agafes el dial valencià i trobes una emissora llatina, perquè aquí hi ha molts llatins, i em sembla fantàstic que tinguen un dial, però nosaltres, els valencians, per què no tenim una emissora de ràdio que ens parles en la nostra llengua de les nostres coses? És que és increïble. Necessitem també, en plural, ràdios, perquè el panorama comunicatiu és minso. Rere d'això hi ha empreses, la crisi del periodisme amb el 40% a l'atur, el conflicte entre els extreballadors i els aspirants (a RTVV) és una situació semblant a la dels traductors. Esta societat ha viscut una realitat fictícia, amb els anys del bum de la rajola i el relat del PP de Zaplana i Camps, mentre estaven carregant-se tot el que podien i furtant a mans plenes. Això reforça el sentit d'orgull valencià, reafirmant-se que sembla que està molt a flor de pell. Però això és d'una falsedat total. Si ens acarem a la realitat i a les xifres macroeconòmiques i les microeconòmiques, són de pena. Per això aquí s'haurà d'actuar amb moltíssima responsabilitat que afecta els qui estan dirigint la nau en estos moments, amb molta responsabilitat pel que fa als temes econòmics, polítics, lingüístics i culturals. Per això cal l'aprenentatge de la decepció, cal temperar-la i arrimar el muscle cadascú en la mesura de les seues possibilitats perquè aquesta aventura no fracasse perquè tampoc li veig massa alternatives. La història d'estos últims vint anys ens han d'ensenyar lliçons.

–Quin futur li augura a una revista com *L'Espill*, hi haurà 51 números més o només es plategen el proper número?

Crec que una revista que renova la seua presentació, la maquetació, la imatge, que inclou noves seccions que produeix un número com el 51 que està sent valorat molt bé allà on ha arribat, el que té és una ambició, no sé si 50 números més però fer 50 números al País Valencià és quasi un miracle perquè aquí normalment les revistes s'acabaven al quart número en català, en la nostra llengua. La nostra prioritat és consolidar els instruments que tenim i renovar-los. Jo he estat aquí molt de temps, en la revista, pense continuar estant, sóc codirector junt a Toni Furió, però el treball quotidià al front de la revista arribarà

un moment que el faran altres persones. Durarà *L'Espill* mentre hi haja darrere gent que no es canse, tinga espenta i la Universitat de València, com fins ara, li done suport, que n'estic segur que ho farà, perquè la Universitat ha donat suport a estes publicacions en temps difícils i ha fet una tasca encomiable perquè hi havia altres publicacions que la Generalitat se les carregà totes, com la revista *Debats*, que passà a ser una cosa un poc lamentable. Sense publicacions, sense telecomunicacions... en el segle XXI tal com estem en l'era de la informació, sense estos instruments, com vols fer una política econòmica adequada sense institut financer? I el deixaren caure, se'l carregaren. La responsabilitat històrica del PP és tremenda, va més enllà de la crítica partidista o electoralista que es puga fer. Una persona moderada de dretes, si fa un balanç amb una certa lucidesa, s'ha de tirar les mans al cap.

Llegiu l'entrevista completa a [La Veu del País Valencià](#). Llegiu-ne aquí la segona part, "[Ximo Puig és el millor que hi ha en estos moments en el PSPV](#)" (17/06/2016).

[*L'Espill*](#)

4 Protectorats lingüístics i altres paternalismes

Ignasi Farinyes Gasalla

Núvol, 10/06/2016

<http://www.nuvol.com/opinio/protectorats-linguistics-i-altres-paternalismes/>

Ara que tot just ha començat una nova campanya electoral, pot ser que els mateixos líders independentistes que, en el seu moment, es van escandalitzar amb el manifest del grup Koiné i es van deixar dur per la irracionalitat a l'hora d'expressar el seu enuig, esgrimeixin consignes a favor d'una certa necessitat de protegir el català en una futura república independent. També és probable que facin proclames a favor de mantenir la cooficialitat del castellà en aquesta possible república, tot apel·lant, demagògicament, a una necessitat d'inclusió que no nega ningú. No es poden tenir escrúpols a l'hora d'aconseguir vots. Per poder justificar millor l'efecte que em provoca aquesta utilització electoralista del problema lingüístic, permetin-me que gosi parlar d'un fragment d'història familiar, poc original i anàleg a la de molts altres habitants de Catalunya.

No vaig conèixer els meus besavis paterns i, per via directa, no en vaig tenir gaires notícies. Però, gràcies a una insòlita curiositat genealògica (insòlita, per-

què, en realitat, dono molt poca importància al tema dels llinatges familiars), n'he aconseguit força informació. Manuel Fariñas García, nascut a Barjas, un poblet a l'oest del Bierzo, a mitjans del segle XIX, va arribar a Barcelona uns quinze anys després que s'enderroqués l'última muralla que oprimia la salut física i els anhels econòmics dels seus habitants. I dos anys abans de la primera Exposició Universal, a l'església de l'antic hospital militar del carrer Tallers (l'actual parròquia de Sant Pere Nolasc), es va casar amb la meva besàvia, María de la Cruz Fernández Martínez, filla d'un altre poblet lleonès, Zuares, aquest a la comarca del Páramo.

Tot i que, molt probablement, per raons geolingüístiques, la llengua materna de Manuel devia ser el gallec, també havia de ser un parlant competent del castellà, atès el seu ofici, carrabiner, i la relació conjugal amb María, castellanollesca. És una obvietat, per tant, suposar que el seu entorn lingüístic familiar era castellà. No obstant això, la socialització del seu fill Eduardo (el meu avi) va ser completament en català, i en aquesta llengua es va relacionar amb la meva àvia i amb els seus fills.

A l'època en què tenen lloc aquests fets (els anys de la Restauració canovista), el panorama lingüístic de la societat catalana era molt diferent de l'actual, especialment a Barcelona. Si bé és cert que, fins i tot la burgesia, clarament castellanitzada, com s'esqueia a una classe tan lligada als interessos colonials de Madrid, començava a canviar la seva valoració respecte a la llengua pròpia (ara que aquells interessos començaven a fer aigües), pràcticament tots els actes públics es feien en castellà. No serà fins al 1895, a partir del discurs inaugural d'Àngel Guimerà a l'Ateneu Barcelonès (en català i sobre la llengua catalana), que, tímidament, aquesta tendència començarà a fer un tomb, i encara, restringit al camp de la cultura.

A pesar d'això, la realitat lingüística al carrer era l'oposada: el català era la llengua de les classes populars. I l'entorn social en què van viure Manuel i la seva família, que van tenir el primer domicili al carrer de la Mercè, al cor de l'antic districte de la Llotja, era eminentment popular. No hi fa res que els rètols dels comerços i els tallers fossin en castellà, com el de la fusteria del carrer Fenosa (tant l'una com l'altre desapareguts sota el traçat actual de la Via Laietana) que hi havia a prop del pis on va morir la meva besàvia; les comandes, els encàrrecs i la resta de relacions que conformaven la convivència quotidiana es feien principalment en català. Aquesta conducta lingüística no era fruit de cap consigna nacionalista ni de cap intenció excloent per part dels "autòctons". Era una conseqüència espontània i congruent de la realitat demogràfica d'aquell mo-

ment, com també ho era que els fills dels immigrants no catalans que naixien a Catalunya esdevinguessin catalanoparlants així que transcendien el perímetre de relacions estrictament familiar.

Caldria ser molt rebuscat per veure en aquest fenomen un pla organitzat d'assimilació. El sentit comú ens fa pensar, més aviat, en un procés normal d'integració dels nouvinguts a la parla d'una comunitat, un procés en què també intervenen sofisticades funcions psicològiques cada vegada més ben descrites per les ciències cognitives i que no suposen la renúncia o la violació de cap dret lingüístic. Dubto que el meu besavi Manuel, per exemple, es veiés obligat a abandonar el castellà pel fet de viure a Barcelona. Ben mirat, que la seva segona esposa, Dolores López González, fos de Villasinde, una de les pedanies de Vega de Valcarce en què també es parla el gallec, sembla indicar, a més a més (i sense voler posar en dubte altres sentiments de caràcter més íntim), la persistència d'una tirada vigorosa cap a la terra i la cultura vernacles; una tirada que no va pas quedar afeblida, tot i haver-se establert definitivament a la capital catalana.

[Llegiu-ne la continuació a Núvol](#)

5 Pobres contribuents

Mònica Montserrat i David Paloma

El Punt Avui Cultura, 19/06/2016

<http://www.elpuntavui.cat/cultura/article/-/974358-pobres-contribuents.html>

“El contacte de la preposició a i la conjunció que és habitual en els registres informals i en estils pròxims a la llengua espontània: L'al·lusió a que m'hagi enfadat em sembla fora de lloc; La crida a que ens organitzem arriba tard; Els meus amics són contraris a que els obliguin a sortir demà. Amb tot, en els registres formals s'evita el contacte de la preposició i la conjunció.” [Reproducció d'un fragment GIEC]

Els manuals de gramàtica presenten tradicionalment el fenomen del contacte de preposició i conjunció amb un títol popular, força implantat: “Caiguda de preposició”. Badia i Margarit, en la gramàtica del 1994, va anomenar “la caiguda” d'una altra manera: “Desaparició de preposicions” i, també, “abdicació de preposicions àtones”. Tanmateix, el capítol de la *Gramàtica de la llengua catalana*

que aborda aquest fenomen es val d'altres referències: o hi ha “contacte de la preposició i la conjunció” o “s’evita el contacte”.

El fet és que el contacte es considera més o menys habitual o general en els registres informals i en estils pròxims a la llengua espontània, tant si la preposició és *a* (*contraris a que hagin d’agafar maleta*), *de* (*conscient de que era tard*), *en* (*confiança en que aprovaria*) i *amb* (*conformes amb que les dades es facin públiques*). En canvi, en els registres formals s’evita el contacte de preposició i conjunció. Fabra, entorn d’aquest aspecte gramatical, va escriure cent anys enrere que “la sola construcció correcta és la seva introducció mitjançant la simple conjunció *que*”.

La *Gramàtica* ens fa veure que algunes frases ambigües arriben amb les construccions formals, en què s’evita el contacte de la preposició i la conjunció. Així, *L’administració avisa els contribuents que no estan al dia* pot voler dir que ‘avisa els contribuents endarrerits’, ‘avisa d’alguna cosa els contribuents que no estan al dia’. Igualment, pot voler dir que ‘l’administració avisa els contribuents de no estar al dia’.

En els registres informals queden clars aquests significats: els contribuents *que no estan al dia* són els contribuents endarrerits (una subordinada de relatiu forma part del complement directe); en canvi, quan mana l’avís d’alguna cosa, és a dir, quan mana el significat de la subordinada substantiva complement de règim, es diu en estils pròxims a la llengua espontània que *l’administració avisa els contribuents de que no estan al dia*.

La *Gramàtica* esmenta diferents maneres d’evitar les ambigüitats. Una és intercalar el sintagma nominal *el fet* entre la preposició i la conjunció. S’acaba el termini per presentar la declaració de la renda i l’administració avisa els contribuents (només alguns) del *fet* que no estan al dia. Encara.